

N:o 45.

Af herr **Cederberg**, *angående ändring af 19 § riksdagsordningen.*

Enligt det i Kungl. Maj:ts proposition n:o 51 framlagda förslaget till ändrad lydelse af vissa paragrafer i riksdagsordningen skulle genom grundlagen fastslås proportionellt valsätt vid Andra Kammarens bildande, men fastän proportionella val kunna anordnas på många sätt, lämnar dock grundlagsändringsförslaget oafgjord frågan om valmetoden och hänvisar därom till särskild vallag, för hvilken visserligen utarbetats fullständigt förslag, men afsedt att varda föremål för afgörande behandling långt efter det grundlagsändringarna förklarats »hvilande».

Frågan om den nu föreslagna valrätten synes mig emellertid vara så väsentligt beroende af, bland annat, valmetoden, att man svårligen kan besluta om denna rätt och dess gränser utan att samtidigt i grundlagstexten inrymma åtminstone valmetodens hufvuddrag, och synes därför grundlagsförslaget böra i detta syfte omarbetas.

Visserligen är för närvarande ej fråga om annat eller mera än att afgöra, huruvida de föreslagna grundlagsändringarna skola förklaras hvilande, men då en så till vida gillad text ej senare kan ändras, så synes nödigt att redan nu få om valmetoden större visshet, än som erhålles genom hänvisning till ett lagförslag, som skulle afgörande prövas först om två år.

Men om sålunda åtminstone valmetodens hufvuddrag inrymmas i grundlagstexten, lär dermed följa formellt berättigande att här vidröra en del af det som om metoden inhämtas af det vid förenämnda proposition fogade statsrådsprotokoll.

Det heter där bland annat, att icke de föreslagna bestämmelsernas innebörd torde för en hvar ligga klar vid en första genomläsning, eller att icke det stora flertalet skulle kunna sätta sig in i förslagets alla

detaljer, och i dessa åsikter torde nog rätt många instämna. Däremot torde icke fullt så många anse det i förslaget så synnerligen väl sörjdt för undvikande af tvång på den enskildes själfbestämningsrätt, då hvarje valman nödgas lämna sin röst för ett eller flere namn på en samling listor, tillkomna enligt vallagsförslagets bestämmelser. Det är därigenom alideles icke gifvet, att valmannen under sådana förhållanden kan vid valet (namnunderstrykningen) ge uttryck åt sina personliga önskningsar, ty därför kräfvés icke blott, att dessa skola sammanfalla med åtminstone 19 andres, utan äfven att därutöfver skola hafva vidtagits vissa förberedande åtgärder, för hvilkas giltighet erfordras, att åtminstone en bland de sålunda liktänkande på viss tid inställer sig i en till äfventyrs långt aflägsen residensstad.

Nu antydda olägenhet vore måhända obetydlig, därest bland valmännen i landet funnes fullt organiserade politiska partibildningar, som sträckte sig till de olika valkretsarnas alla delar, men så lärer väl knappast vara förhållandet, trots det energiska arbete å partiväsändets utbredning, som uträttas af partipolitiskt och yrkespolitiskt anlagde personer m. fl. Härmed må dock ej anses sagdt, att partibildningar bland valmännen alideles saknas, men grunderna för dem som finnas äro hämtade från vidt skilda områden, sålunda den ena från det rent politiska området, andra från olika delar af det socialpolitiska området, åter andra från klassintressen (klasskamp), ortshintressen o. s. v., men många, kanske de flesta af dessa grupperingar äro ej i egentlig mening partier med erkänd partiledning, som bestämmer meningsvännernas hållning, och särskildt torde detta vara händelsen i orter med spridd befolkning på större eller mindre afstånd från tätt befolkade centralorter.

Redan med nu rådande valrätt är utöfningen däraf ej den lättaste för den på vidsträckta områden spridda befolkningen, men än ogynnsammare torde dessa valmäns ställning bli genom tillämpning af vallagsförslaget i fråga, hvilket gör ingifning af kandidatförslag samt sammanställning af vallistor väsentligt lättare för centralt belägna orter än för de aflägsnare, och det kan på denna grund ifrågasättas, huruvida icke förslag å kandidater och anmälningar om vallistor kunde få ingifvas till respektive valnämnder — hvilka i ty fall finge organiseras tidigare än nu föreslagits — för att genom deras försorg insändas till vederbörande länsstyrelse, förutsatt att den valmetod, om hvilken man kan komma att enas, nödvändigt måste kombineras med officiella förslag och vallistor, något hvarom meningarna knappast torde vara fullt stadgade.

Väl må det medgifvas, att med denna anordning är förenad den

beaktansvärda fördelen, att kandidats valbarhet kan på förhand prövas, samt att anledningar till missförstånd, tvetydigheter i afseende å namn o. s. v. kunna på förhand undanröjas, men för mig uppväga icke dessa fördelar det motbudande i partibildningars legalisering och det invecklade valmaskineri, som gör den stora massan bland valmännen beroende af kanske aflönade partiledare.

Att, där verkliga partibildningar finnas, åstadkomma en efter partiernas styrka lämpad fördelning af antalet platser — detta är ju de proportionella valmetodernas uppgift — synes mig ock kunna vinnas genom en metod väsentligt enklare än valförslagets, nämligen på det sätt, att en hvar röstande tillåtes att rösta på endast en person, såsom valbar upptagen i valkretsens godkända röslängd, samt att de valkretsen tilldelade platserna besättas med dem, som erhållit de högsta röstetalen.

I enkelhet lärer väl en sådan metod ej lämna något öfrigt att önska, och de fordringar den ställer på den enskilde valmannen, nämligen att han skall å valsedel skriva namn, hemvist och lefnadsställning för den, åt hvilken han skänker sin röst, lära väl ej numera för någon försvåra valrättens begagnande.

En mot till äfventyrs befintliga partiets styrka svarande fördelning af platserna förutsätter däremot ett ganska omfattande arbete af partiledningarna, hvilka finge till uppgift att hvar för sitt parti, utan hjälp af lagbestämmelser, således på helt och hållet enskild väg söka utforska partiets utbredning inom valkretsens olika delar, att med ledning däraf uppställa lämpligt antal kandidater och anmoda partivännerna inom särskild del af valkretsen att rösta på en speciell kandidat, inom annan del på en annan o. s. v.

Uppställande af flere kandidater än som motsvarade partis antagliga styrka, skulle genom därpå beroende sänkning af röstetalen för flere bland kandidaterna medföra risk för en eller flere platsers förlust till förmån för ett eller flera partier med så liten nummerstyrka, att det eller de i motsatt fall blifvit icke alls eller svagare representerade och skulle sålunda knappast mera än i undantagsfall försökas.

Där partier ej funnes, komme påtagligen de, som inom valkretsens skilda delar vore allmänast och bäst kända samt åtnjöte det största förtroendet, att erhålla de högsta röstetalen.

I sammanhang härmed erinras, att den i vallagsförslaget antagna grunden för bedömande af respektive partiets storlek och därmed deras andel i representationen — vallistornas röstsumma oberoende af deras namnantal — knappast är fullt lämplig. Det är nämligen i hög grad sannolikt, att vallista med många namn skall samla väsentligt

flere, till partiet i verkligheten ej hörande »stänkröster» än vallista med endast ett eller ett fåtal namn, hvarigenom vallistornas slutsummor komma att förete en skef bild af förhållandet mellan respektive partiets storlek. Än mer missvisande kunna de blifva därigenom, att personer med välförtjänt anseende inom skilda orter, för hvilka partiindelningen är betydelselös, antagligen icke skola vägra att låta sig upptagas å viss lista, därest de af ett partis agitatorer därom anmodas. Dessa komma naturligtvis att åt listan draga många röster, men valledningen skall nog tillse, att en därpå beroende förhöjning i listans platsantal tillgodokommer en eller flere verkliga partivänner.

Vid den af mig antydda metoden kunde ledighet på grund af afsägelse, dödsfall eller annat fyllas med innehafvare af de högsta röstetalen bland dem, som vid valet fallit igenom, hvilket tillvägagångssätt är analogt med det i vallagsförslagets 69 § beskrifna.

Det är väl knappast troligt, men dock ej otänkbart, att med den af mig antydda valmetoden — likasom också med vallagsförslagets — skulle kunna inträffa, att vid en omröstning ej tillräckligt antal riksdagsmän blefve utsedda, synnerligast om, såsom skäligt synes vara, ett icke allt för lågt röstminimum kräfdes för fullmakts erhållande.

För sådant fall finnes ej i vallagsförslaget angifvet något visst förfaringssätt, en brist som synes böra afhjälpas. För att äfven därvid bibehålla det proportionella systemet skulle *villkorliga* kompletteringsval kunna anordnas redan vid själfva hufvudvalet, eller ock, därest sådant befundes lämpligare, vid särskilda kompletteringsval, hvilka båda utvägar vid den af mig antydda valmetoden blefve skäligen enkla.

På frågans nuvarande ståndpunkt, då nära två år kunna disponeras för uppgörande af förslag till vallag, afpassad efter den här antydda metoden, och då detta arbete lär vara af beskaffenhet att kräfva mera tid och bättre krafter än som stå den enskilde riksdagsmannen till buds, har jag ansett mig nu ej böra i vidare mån, än här skett, inlåta mig på ett sådant lagförslags detaljer, synnerligast som dessa varda beroende af det mottagande och det understöd metoden i öfrigt kan röna.

Utgående från den ofvan uttalade meningen, att valmetodens hufvuddrag böra genom grundlagstexten fastslås, och antagande att konstitutionsutskottet icke lär underlåta att formulera denna på ett fullt tillfredsställande sätt, har jag dock ansett mig tydligast ange afsikten med denna motion genom en af mig föreslagen formulering, och hemställer jag därför vördsamt,

att Riksdagen, därest i öfrigt i hufvudsak såsom hvilande antagas de i Kungl. Maj:ts proposition n:o 51 framställda grundlagsändringar, ville för 19 § riksdagsordningen antaga denna lydelse:

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Valman äge därvid en röst, som odelad afgifves å en bland de inom valkretsen valbare. De, som därvid erhålla de högsta röstetalen, äro till det antal 16 § bestämmer utsedde till riksdagsmän. Mellan lika röstetal skilje lotten. Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

Om remiss till konstitutionsutskottet anhålles.

Stockholm den 19 februari 1904.

A. F. O. Cederberg.
